

Veréb Árnika

A TÉR METAMORFÓZISA

Petri György: Séta egy ház körül

A konyhaablakomból karnyújtásnyi távolságra már legalább egy éve csak munkásokat látni, ahogy egy társasház alapjait, falait, emeleit illesztik egymásra. Az egyre magasodó építmény kitakarja a pilisi hegyeket, hússzínű téglái még távolról sem utalnak arra, hol fognak bennük gyerekek aludni, vagy melyik ablakból lehet majd az eget nézni reggelizés közben. A ház csontváza üres, utalás nélküli és mégis bonyolult rend jellemzi, a körülötte fekvő építési maradék, malter, raklap és kő rendetlenségéből geometriai forma emelkedik elő. Egyszerre gyűlölm és szeretem ezt az építkezést, mert elveszi tőlem a zöld hegyeket, de mindeközben egy metamorfózis közvetlen szemtanúja vagyok. Látom, ahogy a káosz mesterségesen elrendeződik, majd abból élettér, hely lesz, és ezt nem lehet nem csodálni.

A humán és a reál gondolkodás agyféltekényi távolságra helyezte magát az elmúlt századokban, és ez a távolság az egyes diszciplínák fejlődésének, átalakulásának, változásának a javára vált. Azonban néha érdemes, ha az interpretáció átnyúl az ilyen határvonalakon, kifejezetten akkor, ha erre direkt felhívást talál az adott műben. Petri György első kötete, a *Magyarázatok M. számára* (1971) sokat elemzett szövegtörzset, ahogy ez az egész életműről is elmondható. Azonban a második ciklus egyik verse steril geometriájával eltart a többitől. A *Séta egy ház körül* című verset Szabó Gábor széljegyzet-kötete már szoros szövegelemzésben részesítette, ahol a legfőbb szempont a „sehol” állapotából megszólaló én és az itt lévő test távolságának feltérképezése volt – a szubjektum megformálásán keresztül. Ennek a szempontnak az előnye, hogy a Petri-szövegvilágon keresztül válik a vers értelmezetté, viszont hátránya, hogy a szöveg geometrikus nyelvét nem elemzi különösebben. Jelen tanulmányban kísérletet teszek arra, hogy a geometrián keresztül értelmezsem ezt a verset, még ha ez azzal is jár, hogy elengedem a Petri-lírához kötődő, már kimunkált szempontok bizonyos részét, viszont előtérbe helyezem a szöveg szigorú matematikáját, amely mind a nyelvben, mind a képekben dominál. Ez azt is jelenti, hogy a tér és hely fogalmát elsődlegesen az építészet felől közelítem

meg, amely szempont a geometria és a versben központi szerepet játszó épületek miatt is kiemelt fontosságú.

Séta a geometria körül

Ahhoz, hogy a szöveg megközelíthető legyen a geometria felől, először is ennek a tudománynak a történetét és elméletét kell röviden bemutatni, amelyet gyakorta kitakar a középiskolában használt szikár és feladatközpontú geometriakép. Jelen tanulmány nem tér ki a geometria helyére a modern természettudományban, mivel annak feltétele az analitikus geometria, amely már az algebra nyelvét használja, ezért több az egyenlet, mint a szerkesztési munka, és alapvetően más irányt vett a hozzá kapcsolódó gondolkodási struktúra is.¹ Így az alább kirajzolódó geometria antik aspektusú. Ez abból a szempontból is releváns, mivel a görög természettudós sokkal közelebb állt a filozófushoz, de leginkább a költő alakjához, éppen a bizonyítás röghöz kötésének hiánya miatt.

A geometriát mindenekelőtt olyan nyelvként érdemes elgondolni, amellyel a fizika megfigyelései leírhatók. Az antik felfogás szerint olyan nyelvként, amellyel a természet mint harmonikus egység előhívható a fényre. Ez a gondolat abból a kétségből születhetett, hogy a természet figyelő antik ember nem bízott meg tovább a tapasztalataiban, hiszen ha létezik érzéksalódás és a dolgok folyamatos változásban vannak, akkor a szem nem fedheti fel megbízhatóan az igazságot.² A püthagoreusok a számokban hiteles minőséget véltek felfedezni. Náluk a szám mint egység jelent meg, amely az érzékszervek által megközelíthetetlen, de természeténél fogva magában hordja a harmóniát, a rendet. A rend mint áhított egyensúly már abban is megfigyelhető, milyen gyakran áll az antik mitológiák középpontjában a viszály és annak következményei, vagyis egy rendbontás, amit helyre kell állítani. A hangsúly gyakran nem azon van, hogy miért történt a viszály, hanem a rend megbomlásán és a helyreállítási kísérleten. Az ókori görögök a számokat vagy a geometrikus alakzatokat a természet alapvető elemeinek vélték, erre kiválóan rámutat az, hogy a püthagoreusok milyen megfeleltetéseket tettek meg például a négyzettel kapcsolatban. „A négyzet szögeit Rheának, Démétérnek, Hesztiónak, a föld istenségeinek szentelték,

1 Steven WEINBERG, *A világ megismerése. Hogyan alakult ki a modern természettudomány*, Akkord, Budapest, 2016, 57.

2 Gondoljunk Hérakleitosz híres mondására: senki sem léphet kétszer ugyanabba a folyóba.

mivel a négyzet alkotja a kocka lapjait, a kocka viszont a föld alapformája Philolaosz szerint.³ Ennek alapján egy síkbeli alakzat istenekkel azonosítható, míg a föld arkhé, őselem alapformája a kocka. Mindehhez komoly súly és mozgás vizsgálatában megalapozott filozófia társult.⁴ Ettől a kozmikus mindenhatóságtól az irracionális szám felfedezése fosztotta meg a püthagoreusokat, amikor szembesültek azzal, hogy gyök alá kellene helyezniük a kettőt, amely mozzanat az elképzelhetőség határát érintette.⁵ A görög aritmetika az oszthatatlanságban hitt, tehát az egynél nem fogadott el kisebb számot. Talán ezért lehetett olyan nagy az érdeklődés a geometria iránt, hiszen az természeténél fogva nem kerülhetett szembe ilyen problémával, mivel nem ismeri a „legkisebb” fogalmát, és éppen ezért különösen alkalmas a csillagászat számára, amelyet a hellén kortól kezdve nagy érdeklődés övezett.

Az alexandriai matematika egyik legnagyobb teljesítménye nem a felfedezésben rejlett, hanem a geometria nyelvének egységesítésében és az axiómák rögzítésében, amelyek keretoztették a gondolkodást, hivatkozási alapot hoztak létre, és a bizonyítás módszerét is előírták (reductio ad absurdum és szintetikus bizonyítás).⁶ Ezt a munkát Euklidész *Elemkéje* tette meg, amely nemcsak az antik világra, de az azt követő évszázadokra is jelentős hatást gyakorolt, tulajdonképpen az első számú geometriai kézikönyvnek számított a 19. századig.⁷ Szabó Árpád az 1983-as magyar fordítás előszavában felhívja a figyelmet a körrel kapcsolatos tételekre és azok szimbolikus jelentéseire is. A III. könyv 36. tétele például a középarányossággal foglalkozik. Könnyen fel lehet ismerni egy szimbolikus világképet a kör ábráján, amelyet gyakran használtak az asztronómiában, kiváltképp mérésekre.⁸

Az alexandriaiak a hellénnel ellentétben nem a világegység elképzelésére helyezték kutatásaik hangsúlyát, az egészről áttértek a részre, mivel olyan jelenségekkel akartak foglalkozni, amelyekről alkalmazási

3 FRIEDRICH NIETZSCHE, *Platón és elődei*, Gond-Cura Alapítvány, Budapest, 2007, 297.

4 „Négy anyatestet tart ama kezdet nélküli Minden / karja között. Súlyos kettő, sok terhe a mélybe / húzza alá: a nevük föld és víz, lent van e kettő; / kettő meg könnyebb: s mint-hogy súly nem nehezíti, / száll följebb: levegő s tisztább tűz lángja e kettő. / Egymástól távol vannak bár, minden e négyből / támad azért s ezzé válik, tér vissza: a széthullt föld ritkul vízzé [...] S neme egynek sem tartós: újítja örökkön / s váltja a természetet mássá másból az egészet.” OVIDIUS, *Átváltozások, XV. Pythagoras (239–253)*, Magyar Helikon, Budapest, 1975, 434.

5 MARÓTH MIKLÓS, *A görög filozófia története*, PPKÉ BTK, Pilisvörösvár, 2002, 45–51.

6 EUKLIDÉSZ, *Elemek*, Gondolat, Budapest, 1983, 17, 20.

7 DOBÓ ANDOR, *Euklidész hatása a tudomány fejlődésére*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1989, 43.

8 EUKLIDÉSZ, *Elemek*, 29–31.

lehetőségeket vagy lényegi haladást reméltek.⁹ A csillagászat kiváló terep volt az ókori tudós számára, hiszen a csillagok rendjét szabad szemmel is hamar észre lehet venni, a tévedésekre pedig hasonló módon rá lehet ébredni. A csillagászat több szempontból is jelentős volt, segítségükkel számolták ki például a folyók áradását, ami a mezőgazdaságban játszott döntő szerepet. A városállamok a csillagok segítségével igazították egymáshoz saját idejüket, a különböző naptárak a vallásgyakorlás miatt központi szerepet tölthettek be, illetve a hajóutak nagyban függtek attól, kormányosaik mennyire ismerik a csillagokat.¹⁰ De ahhoz, hogy a csillagászat antikvitásban betöltött jelentőségére felhívjam a figyelmet, elég az *Állam Hetedik könyvében* a csillagászatról szóló részt kiemelni: „[Szókratész:] Pedig valójában nem kicsinylendő dolog ám – csak nehezen hiszik el –, hogy ezekben a tanulmányokban [a csillagászatban] mindegyikünk lelkének egy olyan szerve tisztul meg és éled fel, amely a többi foglalkozás hatása alatt lassanként tönkremenne és megvakulna, holott pedig ennek a megmentése tízezer szempár megmentésénél is fontosabb; hiszen csak ezzel láthatjuk meg az igazságot.”¹¹ Ha a geometriát nehezen is hisszük igazságlátáshoz való nyelvnek, a csillagokon keresztül könnyebb ennek jelentőségét megvilágítani. A csillagok rendjének szemlélése és annak romantikája mindig is az ember sajátja volt.

A testmértan egyik gyakorlati ága az építészet, amely térbeli geometriaként is meghatározható. A két diszciplína közti hasonlóság azonban nem merül ki a formában. Az embernél a veleszületett biztonságigény pedig nem korlátozódik a fizikai búvóhelyre, társul mellé egy másik, a szellemi. A(z építészeti) tér keletkezését arra a varázsos tevékenységre lehet visszavezetni, amikor a törzs varázslója a porba kört rajzolt maga köré, ezzel szimbolikusan elhatárolta magát a külsőtől egy másik, belső térbe, ahol szakrális cselekedeteket tehetett meg.¹² Arisztotelész *Metafizikája* és *Esztétikája* meghatározta a szépről való felfogást, amelynek első jellemzője a rend, a szimmetria és a határ, ami az építészeti térben az egyik legalapvetőbb elemre is utal, a falra.¹³ Így az építés maga paradox természetű. Egyszerre a teremtés rokona, mivel

9 WEINBERG, I. m., 49.

10 *Uo.*, 73–80.

11 PLATÓN, *Állam = Platón összes művei II.*, ford. SZABÓ Miklós, Európa, 1984, 487. (527. d–e).

12 LUKOVICH Tamás, *Lenyűgöző labirintus. Az építészetelmélet világa*, TERC, Budapest, 2016, 409.

13 *Uo.*, 120.

a semmiből, a káoszból geometrikus rendet teremt, és engesztelő áldozat. Az építés, amely feldarabolja a világegységet, egyúttal ennek a rendbontásnak a helyreállító eszközévé is válik.¹⁴

Séta egy ház körül

A *Séta egy ház körül* a lakóterek felfedését helyezi a szöveg középpontjába. A megismerés eszköztára a geometria, amely két szempontból jelentős: egyszerre a ház embertől független létezésének, természetének formája és egy olyan matematikai tudományág, amelyhez kapcsolódik metafizikai attribútum, így a formán keresztül megközelített épülethez is.

Az alaphelyzet megegyezik a címmel, amelyet hiányosan, de időben eltolva ismét az egyedül álló első sor. A „még egyszer” feltételez maga előtt legalább egy korábbi körüljárást, amelynek akár a cím is megfeleltethető. A határozatlan névelő egy prototipikus családi házat konnotál, az olvasó ilyen körüljáró sétát lehet, csak ritkán tett meg, hiszen házak előtt inkább elhaladni, mintsem körüljárni szokás, mégis hétköznapi helyzetnek tűnik. Az első sor lassít, a mozgásbeli hangsúlyt áthelyezi a szemlélésre, ezt a versszak törés is indukálja, a szem megakad az üres sorban.

A ház a második séta során más formáját mutatja, mint ami a cím-ben szükségszerűen elgondolható. A fizikai épületről egy tervrajzszerű, geometrikus ábrára redukálódik. A raszter maga egy pontsor; négyzetrács, egyenlő távolság és merőlegesség jellemzi. A hold fénye rajzolja elő a pontsorokat, amelyek geometrikus rendben, akár egy fel-lógatott, fénylő tervrajz megidézik a körüljárható házmodellt. A modell nem pontos kifejezés (de szemléletes), hiszen a ház semmiképp sem válik játékká vagy alakul át mássá, ugyanúgy az a ház, amely a cím-ben körüljárható és ismerős volt, csak egy másik nézőpontból kerül megfigyelésre.

Az építészet lényegi, archetipikus eleme a fal, létrehozza a kint és a bent fogalmát, határol és elzár.¹⁵ A fénylő raszter nem lehet fizikai, csak jelképes határ, ha a szemlélés módja engedi, hogy ne létezzen többé elrejtő tömörség. Ez már önmagában egy felfedés, a ház rejtett rajzolatának, a tovább nem bontható csontváznak a megmutatkozása.

¹⁴ *Uo.*, 26.

¹⁵ *Uo.*, 416.

A címben megjelenő egyszerű ismerősség éppen így szűnik meg, „e holdsütötte geometriát / házfalak ismeretlen raszterét” nézni lehet ugyan, de érteni nem. Érdekes paradoxon, hogy a hold fénye ennek ellenére nem süthet át a lapokon, a harmadik versszak (ha az első sort külön versszakként kezeljük) megszabja a holdfény külső helyét, a belső terekbe a „holdfény már nem ér”.

A külső tér sötét, vak négyzetek sora, ez lapszerű, sík teret idéz meg.¹⁶ Innen világlík elő a hold mentén az öt négyzet, amely a rend miatt nemcsak konstellációvá, de jelentéssé is lesz. Az öt négyzet, ha elrendeződik, a ház térbeli alaprajzává alakul. Ez a forma a kockához hasonló azzal a különbséggel, hogy egy lapja hiányzik (feltehetően az alsó, amelyet a föld alkot). A kocka ókori jelentéseiről fentebb már szó esett. Ha nem is azonosítjuk a püthegoreusokhoz hasonlóan olyan konkrétummal, mint a föld arkhé, akkor is metafizikai emelkedettséget kap, már csak kiemeltsége és megismerhetetlensége okán is.

A megismerhetőség korlátai kettősek, és mindkettő a szemlélőkből adódik. A konstellációt, a tárgyat *forгатják* a kimondhatóságon túliak, változtatják, mintha épp az volna a cél, hogy a tárgy a lehető legjobban megmutathassa magát. Ez a forгатás összevethető az állatövet bejáró nap és hold útjának modelljével és az állócsillagokkal, amelyek egymáshoz viszonyítva kötöttek az égen, de keletről nyugatra körbefordulni látszanak az északi pólus körül.¹⁷ Ám hiába a mozgás, ha „illetéktelen szemekkel figyeljük / de megütközve a jelentés / ilyen erős sugallatától”. A szemlélő, akinek a megfigyelés a fő szerepköre, éppen a szeménél vesztí el a lehetőséget, hogy a megismerhetőség határán belülré lépjen. A jelentés megmutatkozási ereje feszül össze az alkalmatlan szemekkel.

A megszólaló többes szám első személyű, aki a közös tudatból a behatoláskor, a ház belső tereinek elérésekor válik ketté, a megszólalóvá és a megszólítottá. A külső egész szemlélésétől megütközve szigorúan a geometriánál maradvá hatolnak be a ház belső terébe. A holdfény kizárása miatt a belső tömb sötét, tagoltsága rejtett. A szemlélők akkor fedezik fel a ház, a kocka belső rendjét, amikor áthatja őket, az érzékelés a szemről máshova tolódik, benne lenni a rendben a rend totális érzékelését is jelenti. De ez a külsőhöz hasonlóan kimerül egy szerke-

16 A geometria szó eredetileg földmérést jelentett, talán ezért volt annyival fejlettebb a síkmértan Euklidész korában, mint a testmértan. Ez utóbbi a korábbira épülve alakulhatott ki. EUKLIDÉSZ, *Elemek*, 41.

17 WEINBERG, *I. m.*, 74.

zeti képből, a forma mögötti továbbra is csak sejthető. Emeletek épülnek egymásra, amelyeket a födémekek mint szelőhatás választanak el egymástól. A tagoltság „szeszély és szabály keveréke / amely nyugodt mivel / minden utalást kizár magából”.¹⁸ A struktúra, ami kint még a megmutatkozás lehetősége volt, most elrejtővé szelődik. A szintek közötti kapcsolat lehetőség, a köztük lévő távolság pedig köztes megoldásokkal áthidalható. A lépcső „kétértelmű szelleme” stabil, mozdíthatatlan híd fel és le, amelyen csak a szubjektum végezhet mozgást. A lépcső önmagában kizárólag két szint között lehet összekötő, míg a lift merőleges folytonosságával, akár egy szakasz, a zárt egyenesen belül önmozgást végez. Önmagában egyesíti a szinteket, a terek rajta keresztül bejárhatók, de „egyneműségével megsemmisít”, hiába a geometrikus rend, az egyenes perspektívája hasonlóan mutatja az őt körülvevő teret.

A metafizikai olvasat lehetőségét (bármilyen metafizikai azonosítás elképzelhető) erősíti az egyneműség vonzása, amely akár egy keretező ablak, a saját nézőpontjából egy szemlélnélhető képet ígér, de a formájából adódó homogenitás ugyanolyan elrejtő erő, mint az egész belső struktúra. A lift maga nem a belőle látható térről árul el többet, hanem a saját természetéről. Az akna szakaszszerűségét bontva a szöveg „zárt körön” ábrázolja, amelyben a kör nem mint geometriai alakzat jelenik meg, hanem mint hálózat, akár az erek. Ez a körpálya kiemeli azt, hogy a liftakna a lift föl-le járó állandó útját is magában rejt. Ezen a ponton oszlik ketté a megszólaló: „közelítsd óvatosan” a liftaknát. A szemlélnélők közül az egyik csak instruál, akár egy tanító (továbbiakban az instruáló), míg a másik a megismerés, a közelítés lehetőségeit próbálgatja (továbbiakban a közelítő).

A negyedik versszak megbontja a sétát, és a ház helyett „most lakásokban járunk”. Ez a hatalmas ugrás lazítja a szöveg kimért allegóriáját, „ez inkább játék”. A fizikai testtől való távolodás már az „asztrál-mód” bolyongásban elkezdődött, az ettől való távolság a negyedik versszakra szakadéknnyira tágul, amíg eléri a dezantropomorfizációig. A lakások átrendezhetősége a panelszerű szabványépítkezés szerkezetét konnotálja. Amit a ház totalitása lefojtott, azt a lakás esetlegessége megengetheti. A megszólaló felszólítja a megszólítottat, aki korábban egy egészet alkotott vele, hogy próbálja megtestesíteni „a negatív testet /

18 PETRI György, *Séta egy ház körül = Petri György versei*, szerk. RÉZ Pál, Szépirodalmi, Budapest, 1991, 50–52.

melyet a sokféle bútor kimetsz”. Így a két szemlélő nemcsak figyelmének irányával, de testi megjelenésével is eltávolodik egymástól.

Ezen a ponton válik el jelentősen egymástól Szabó Gábor olvasata¹⁹ és a sajátom. Míg ő a házat én-metáforaként értelmezte, amely az alakatlan asztrál-test számára a fizikai test rendezett nyugalmának lehetőségével kecsegtet, addig én határozott különbséget érzek a szemlélők (akik csak asztrál-mód bolyonganak, de nem asztrálestetek) és a szemlélt tárgy között. A Szabó-olvasatban a negatív test, amelyet a bútorok kimetszenek, a szubjektum testének körvonalai, akit az őt körülvevő tárgyak határoznak meg. A geometrikus olvasat esetében ez a metszet-kép nem működik, ugyanis egészen más közeg fog megjelenni, mint ami az ember, ha a bútorokat kimetszszük a lakás/szoba légteréből. Szabó Gábor olvasata meggyőző abból a szempontból, hogy más Petri-versekben a bútorok valóban nyerne egyfajta szubjektumképző erőt, de érdemes megfontolni, mekkora különbség van egy sematikus, ember nélküli bútorkép és egy meghatározott, személyes bútorkatalógus között.

Az építészetelmélet megkülönbözteti a teret a helytől. A hely egzisztenciális fogalom, minőségi kritériumokkal, elengedhetetlen feltétele az emlékezet, amely jelentéssel tölti fel. A tér ezzel ellentétben mindaz, ami a helyek között mint köztes közeg létrejön.²⁰ A kettő között átváltozás tapasztalható, valaha minden tér lehetett, amelyet a szubjektum, az ember emlékezete változtatott át helyé.²¹ Így a fentiekben látott házstruktúra a benne lakók híján hiába forma, mégis tér marad. A Petri-vers maga is megkülönböztet helyet és teret, ez utóbbi uralkodik addig, míg a negyedik versszakban meg nem jelennek a lakásokban a benne lakókra utaló nyomok.

Tegyük fel, hogy a lakás tere a teli kocka, jelöljük fehérrel. Ebben a kockában helyezzük el a bútorokat, jelöljük őket feketével. Abban a pillanatban, amint ezt elképzeljük, megtörténik a kimetszés. A lakás terének szempontjából a bútorok elhelyezése nem kitöltés, hanem elvétel, kihasítás. A maradék fehér tér, amely most már nem kocka, hanem egy szabálytalan test, nehezen azonosítható bármiféle szubjektum körvonalaival. Azonban jelképezheti azt a teret, amely a szubjektum helyévé válhat. A közelítő ezzé a helyé, a negatív testté alakul

19 SZABÓ GÁBOR, „Vagyok, mit érdekelne” (széjegyzetek Petrihez), Műút Könyvek, Miskolc, 2013, 22–24.

20 LUKOVICH, I. m., 411.

21 Pierre NORA, *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*, Representation 26. (1989), 18–20.

át. Az instruáló nem áll meg ennyiben, további tereket mutat, rejtett bővítéseket a fiókokban és az ajtók nyitásában. A rejtett bővítés megérzése egy felfedési folyamat, ami (fiktív) mozgásban írható le, a közelítő tevékenységében, aki a tömör bútortestből kitölthető helyet nyit egy fiók kihúzásával, és a félköríves ajtónyitással egymásba nyitja a falakkal (négyzetekkel) elválasztott szobákat. Egneműsít, akár a liftakna. Fontos megjegyezni, hogy nem céllal nyitja ki a fiókot, nem akarja használni, hanem azért teszi, hogy a fiók terét felfedje. A bővítéseket a közelítőnek magában kell éreznie, hasonlóan ahhoz a megérzéshez, amelyet a harmadik versszakban a szemlélők a sötét háztömbben élnék meg, amikor áthatja őket a tagoltság. És „akkor íme te vagy / szabadságuk és lehetőségük is / te vagy a hely”, az a hely, ami egyszerre definiál, leköt, csak bizonyos számú lehetőséget tartalmaz, de szabad mozgást enged vagy akár újrendezést is – így lesz szabadság. A szabadság és a lehetőség birtokos személyjele vonatkozhat a felszabaduló fiókokra és ajtókra, de a „sokféle ténykedésük színtere” utólag felülírja ezt a lakásban lakók személyével. Az átváltozás a ház terében nem történhetett volna meg, nemcsak a lakók hiánya, de a helyzet komolysága miatt sem, azonban a lakásokban már nem a jelentés vagy a forma megismerhetőségén van a hangsúly, hiszen ez csak játék, ahol akár át is lehet változni.

Heidegger *A műalkotás eredetében* a formán az anyag kontúráját érti, az elrendeződést, amely anyagnak így, a formán keresztül megszabott mindenkori természeté, kiválasztása és szolgálata, vagyis eszközléte. Ezt az alkalmasságot lényeginek, nem utólag csatoltnak vagy célelvűnek tekinti. Az eszköz maga használat közben láthatatlan, nem irányul rá figyelem, a használat maga kitakarja. Heidegger ismert példája a parasztasszony szántóföldön viselt cipője, amely abban a pillanatban, hogy Van Gogh festményén feltárulkozik mint lábbeli, többé el nem rejtett, eszközléte magában hordozza a parasztasszonyt, a földet, a munkát, a körülményeket, magát az eszközlétet, amely jóval túlmutat a cél korlátain. Ezt a feltárást a műalkotás meg tudja tenni.²²

A Petri-szöveg íve hasonló Heidegger gondolatához. A szemlélők kevésbé azonosíthatók konkrét emberi szubjektummal, még ha a szöveg elején mutatnak is rokonságot az emberi léttel, a dezantropomorfizáció folyamán a közelítő mindezt levedli magáról. A hely, „amelyről ugyan alig vesznek tudomást”, valóban identitásformáló erővel bír,

ahogy azt Szabó Gábor is megállapította, azonban a szöveg hangsúlya nem a szubjektumon van, nem lehet az emberen, hanem csakis azon a téren, amely körülveszi őt és rajta keresztül válik helyé. A hely maga is kettős természetű, egyszerre határol, nemcsak fizikailag a falakkal, hanem meghatározza az identitás lehetőségeit is, miközben a nyitás, a mozgás, a változtatás, a hely felismerésének mozzanatával metafizikai többletet is tartalmaz, ami sejthető, de meg nem ragadható. A vers állandó mozzanata egy nem emberi megmutatkozásának a vágya, amely összefeszül a szemlélő alkalmatlanságával, amelyet a végén épp a játékos átváltozás szüntet meg. Ha a közelítő helyé tud válni, többé nem alkalmatlan szemű a rend megfigyelésére. Többé nem is lehet szemlélő, hiszen ő maga a rend. Ha a ház idegen modellszerűsége határt is húzott önmaga és az őt néző közé, a lakásban létrejövő alakváltozás átlépi ezt a határt, engedi megmutatkozni a helyet, amely az emberen keresztül jön létre és az ember által válik elrejtetté.